

गुण गाईन आवडी

प. पू. दत्तमहाराजांनी
प. प. श्रीनारायणस्वामींच्या पुण्यतिथीच्या निमित्ताने
हिंगोली येथे केलेले प्रवचन

ब्रह्मानंद परम सुखदं केवलं. . . .

भगवान् गोपालकृष्णांनी उद्धवजींना उपदेश केलेला आहे. भागवत ग्रंथामध्ये ११ वा स्कंध जो आहे तो भगवंतांचा उपदेश आहे. त्यावर एकनाथ महाजांनीही एकनाथी भागवत लिहिलेले आहे, मराठी भाषेमध्ये सर्वांनाही समजून येण्याकरता ! त्यामध्ये सर्व जीवांच्याकरता आपण काय व्यवस्था केलेली आहे हे भगवान् सांगताहेत. संसारसमुद्र मोठा आहे. त्यातून तरून जायचे आहे.

भगवान् गीतेमध्ये 'उद्धरेत् आत्मानात्मानम्' असा उपदेश करतात. आपण आपला उद्धार करून घ्यायचा. काय करायचं सहाय्य वगैरे असे कोणाला वाटेल. पण ते उत्तम अधिकाऱ्याचे लक्षण आहे. सर्व सामान्य जीवांकरता ज्याने सृष्टी निर्माण केली त्यानेच तिकडे लक्ष दिले पाहिजे, म्हणून भगवान् सांगताहेत.

त्यासाठी पहिले साधन म्हणजे 'मनुष्य देह मी दिला आहे असे ते म्हणतात. जीवाच्या स्वाधीन कांही गोष्टी नाहीयेत. वाटते आम्हाला आमच्या बुद्धीने आम्ही करू शकतो सर्व. पण नाही. मनुष्य देह आपल्याला मिळाला पाहिजे हे कांही आपल्या इच्छेवर

अवलंबून नाही. ईश्वराच्या सृष्टीत ईश्वराच्या कृपेने आपल्याला मनुष्य देह मिळालेला आहे. आणि मनुष्य देह हाच संसार-सागरातून तरून जाण्याचे पहिले साधन आहे.

देवादिकांनासुद्धा इकडे लक्ष घायला सवड नाहीये. सुखं भरपूर आहेत. स्वर्गादिक लोकांमध्ये इच्छा केल्यावर फलप्राप्ती होते. इतकी समृद्धी असताना कोणाचे लक्ष देवधर्माकडे, भक्तीकडे जाणार? म्हणून मानव हा अधिकारी आहे. तेव्हां मानव जन्म हे पहिले साधन आहे.

मार्गदर्शकाचीही योजना केलेली आहे. 'गुरु कर्णधारम्' सद्गुरु संत महात्मे हे नावाडी आहेत. नांव घेऊन समुद्रातून पलीकडे नेऊन पोहोचवतात. ईश्वररूप ते आहेत. ते उत्तम प्रकारचे मार्गदर्शन करतात. श्रद्धा भक्ती मनामध्ये असेल तर त्यांच्या मार्गदर्शनाप्रमाणे वागून आपले पूर्ण कल्याण होते. ही दुसरी व्यवस्था.

आणि तिसरी व्यवस्था भगवान् सांगताहेत-- नाव पलीकडे तरून जायला अनुकूल वारा पाहिजे तरच नाव व्यवस्थित जाते. मी 'अनुकूल' आहे, म्हणतात भगवान्.

अनुकूलः शतावर्तः पद्मी पद्मम् निभेक्षणः

विष्णुसहस्रनामामध्ये 'अनुकूल' असे एक भगवंतांचे नाम आहे. म्हणजे नामाप्रमाणे भगवान् सर्व मानवांना अनुकूल आहेत, परतीरावर नेण्यासाठी, इतकी व्यवस्था केलेली आहे. असे असताना ज्याला भव समुद्रातच (गटांगळ्या खात) राहायच आहे त्याला मी काय करणार, म्हणाले.

मनुष्य जन्म केव्हां संपेल याचा नेम नाही. या जन्मामध्ये ईश्वराची, सदुरुंची सेवा झाली पाहिजे. तर मानव कृतार्थ होऊन जातो. या दृष्टीने संत महात्म्यांच्या चरित्राचे वाचन हे अवश्य करावे, चिंतन अवश्य करावे असे योगसूत्रकारही सांगताहेत. मनाचा निग्रह होण्याकरता त्यांनी पुष्कळ साधनं सांगितली आहेत. प्राणायाम हे मोठं साधन आहे. प्राणायामाच्या बलाने मन, इंद्रिये सगळी एका जागी स्वस्थ राहातात. एवढी प्राणायामाची शक्ती आहे. पर तो अभ्यास सर्वांना शक्य नाही. सांगता सांगता--

वीतरागविषयं वा चित्तम् ।

हे योगसूत्रकार सांगतात. 'वीतराग महात्मा' म्हणजे ज्याच्या मनामध्ये कोणतीही वासना शिल्लक राहिलेली नाही. केवढा अधिकार आहे! निर्वासन अंतःकरण आहे. संसाराचीही वासना नाही आणि परमार्थाचीही वासना नाही. वासना पाहिजेच कशाला? सर्वज्ञ परमात्मा आहे. त्याच्या कृपेने यथा संभव सर्व होऊन जाते.

देव ठेविल तैसे रहावे ।

तर वीतराग महात्मा जो आहे, निर्वासन अंतःकरण ज्याचे झालेले आहे अशांची चरित्रं पहावीत, ऐकावीत, चिंतन करावे म्हणजे चित्त स्थिर होते. चित्त स्थिर करण्याचा हा एक स्वतंत्र उपाय त्यांनी सांगितला.

या दृष्टीने भगवत् स्वरूप महान् भगवत् भक्त प. प.

श्रीनारायणस्वामी महाराज नरसोबाच्या वाडीलाच शेवटपर्यंत राहिले. त्यांच्या चरित्रापैकी कांही विषयांचे चिंतन आज आपल्याला करायचे आहे. आपले चित्त शुद्ध व्हावे या दृष्टीने करायचे आहे. नारायण स्वामी महाराजांचे चरित्र पुष्कळ मोठे आहे. ते मोठे प्रसिद्धी पराडमुख होते. प्रसिद्धी होऊ न देण्याबाबत ते अतिशय जागरूक असत. त्याबद्दल एक कथा सांगायची आहे. देवाच्या मनामध्ये आले नारायण स्वामींची प्रसिद्धी व्हावी. त्याकरताही भांडण झालेले आहे. कथाभाग उत्तम आहे.

तर नारायण स्वामी मोठे दत्तभक्त होऊन गेले. कर्नाटक प्रांतात राहाणारे. गार्ग्य गोत्र त्यांचे होते. मोठे झाले. उपनयन झाले. वेद, शास्त्राचा अभ्यास पुढे झाला. विवाह झाला. त्यानंतर अध्यापन सुरु झाले. नारायणस्वामींना जवळ जवळ दोनशे वर्षे होऊन गेली असतील. पुण्यात त्या वेळी पेशवाई होती. भारतातल्या मोठमोठ्या पंडितांना पेशव्यांच्या सभेत निमंत्रण करून बोलावले जात असे. आणि पंडितांची चर्चा व्हायची. अनेक गहन विषयांवर विचार, निर्णय वगैरे व्हायचे.

संन्यास घेण्यापूर्वी नारायणस्वामी महाराजांना पेशव्यांच्या एका अशा सभेत वादविवाद करायला आमंत्रण आले. प्रारब्ध कर्म, पूर्व सुकृत आणि इश्वराची कृपा असल्यानंतर मानव संसारातून एकदम बाजूला कसा होतो याचे हे उदाहरण आहे. त्यासभेत मोठमोठ्या पंडितांची चर्चा सुरु झाली, वादविवाद सुरु झाला. आणि त्या वादविवादामध्ये नारायण शास्त्री महाराज निरूत्तर झाले. त्यांचा पराभव झाला. मनाला अपमान सहन कसा होईल? अपमान सहन करण्याची अवस्था म्हणजे शेवटची आहे.

मानापमानयोः तुल्यः ।

ही गुणातीत अवस्था शेवटची आहे.

अपमान झाल्याबरोबर नारायणशास्त्री महाराज पुण्याहूनच काशीला जाण्यास निघाले. इकडे कुटुंबाची काही तरी व्यवस्था केली. पण काशीला जाण्याचा उद्देश काय? आहे त्यापेक्षा अधिक अभ्यास करायचा आणि पुण्याच्या विद्वत् सभेत येऊन सर्वांना निरूत्तर करायचे. देवगुरू बृहस्पति जरी आले तरी ते सुद्धा निरूत्तर झाले पाहिजेत, इतकी विद्या मला आता मिळवायची आहे. ही मनामध्ये वासना आहे. काशीला गेल्यावर एक मोठे ज्ञानी आणि संन्यासी त्यांना गुरु भेटले. भाग्य आहे. बारा वर्षे त्यांच्याजवळ राहून अभ्यास केला. उत्तम पंडित असताना जास्ती शिक्षण घ्यावे, जास्ती मोठेपणा मिळवावा, अपमान कधीही होणार नाही अशी व्यवस्था करायची, अशी बुद्धि मिळवायची ही इच्छा आहे.

त्यांचे जे गुरु महाराज होते त्यांच्या लक्षात हा सगळा प्रकार आला. हा महात्मा चाललाय कुठे, म्हणाले. मनुष्य जन्माला येऊन वादविवाद मानापमानात सांपडला. अभ्यास उत्तमरीत्या पूर्ण झालेला आहे. काशीमध्ये मोठे मोठे पंडितसुद्धा त्यांच्यासमोर जायला भिऊ लागले. इतकी विद्या त्यांनी मिळवली.

एके दिवशी गुरु महाराज आणि नारायण शास्त्री महाराज रोजच्याप्रमाणे गंगा तीरावर स्नानाकरता गेलेले आहेत. भाग्य कसे बदलले जाते, महात्मे कसे बदलू शकतात, याचे हे उदाहरण आहे. स्नान वगैरे झाल्यानंतर गुरुमहाराजांच्या छाट्या वगैरे धुवून घेतल्या, कमंडलू भरून घेतला. आता आश्रमामध्ये जायचे. इतक्यात गुरुमहाराज म्हणाले, "शास्त्री महाराज तुमचा

विद्याभ्यास पूर्ण झाला की नाही? तुमच्या मनाचे पूर्ण समाधान झाले की नाही?” नारायण शास्त्री महाराज म्हणाले “हो. आपल्याजवळ राहायला मिळाले. त्यामुळे विद्या मिळाली.” गुरु महाराजांनी विचारले, “विद्या मिळाल्यावर गुरुदक्षिणा वगैरे द्यायला नको का?”

सध्याच्या काळात अगोदरच डोनेशन द्यावे लागते. त्याशिवाय प्रवेशच नाही. प्राचीन काळामध्ये सर्व विद्या गुरूने शिष्याला दिल्यानंतर गुरुदक्षिणेचा विचार आहे.

नारायण शास्त्री महाराजांना वाटले हे आता काय मागतात कोणास ठाऊक ते म्हणाले, “हो आवश्यक आहे. मी गरीब आहे. माझी परिस्थिती पाहून आपण सांगा मी काय द्यावी दक्षिणा. गंगेचे पाणी हातात घेऊन उदक सोडा. आपण मागाल ती दक्षिणा द्यायला मी तयार आहे.” त्या प्रमाणे उदक सोडल्यावर गुरु महाराज म्हणाले, “शास्त्री महाराज आजपासून कोणाबरोबरही वादविवाद करायचा नाही. वादत्याग ही दक्षिणा मला पाहिजे. काय करायचाय वादविवाद? दुसऱ्याला निरुत्तर करून आपला मोठेपणा स्थापन करण्याचा उपयोग काय आहे? ते कांही बरोबर घेऊन जाता येते?”

नारायण शास्त्री महाराजांनी कबूल केले.

सदुरुंची इच्छा आहे. ते आपले अकल्याण कधीही करणार नाहीत. पण मनाला मात्र ही गोष्ट फार लागून राहिली. इतक्या दूर आपण आलो काशीला, बारा वर्षे राहिलो. सर्व संसार बाजूला ठेवला. इतकी विद्या मिळवली आणि गप्प बसायचे? हे कसे शक्य आहे? काय झालं! संसारही गेला आणि परमार्थही गेला.

स्वस्थ बसून खिन्नपणे विचार करू लागले. एवढ्यात गुरु महाराज तिथे येऊन म्हणाले, “काय शास्त्री महाराज कसला विचार चाललाय? काय म्हणे, वादविवाद करायचा नाही म्हटल्यावर तुम्हाला वाईट वाटले. तुम्हाला कबूल करावे लागले. काय करायचे? मनुष्य जन्म मिळाल्यावर काय करायचे हे तुम्हाला समजलेले आहे. शास्त्राचा अभ्यास तुम्ही केलेला आहे. अनेक ग्रंथांचे अवलोकन केलेले आहे चिंतन केलेले आहे. आणि त्या चिंतनातून एवढेच तुम्हाला समजले? वादविवाद करायचा नाही अशी आपली प्रसिद्धी झाल्यामुळे आपले सगळे ज्ञान फुकट गेले असे तुम्हाला वाटते? हेच तुम्ही गृहीत धरून राहिलात काय?”

मग गुरुमहाराजांनी त्यांना पुढे सांगितले, “शास्त्री महाराज तुमचे भाग्य फार मोठे आहे. नृसिंहवाडी क्षेत्रामध्ये भगवान् नृसिंह स्वामी महाराज बारा वर्षे राहिले.”

त्या वेळेला कांही वाडी गांव नव्हते. अरण्य होते. औदुंबर वृक्षाखाली नरसिंह सरस्वती महाराज राहाताहेत. ते त्यांचे तपस्थान आहे. “त्या स्थानामध्ये तुम्ही सेवा करा. नरसिंह सरस्वती महाराजांची कृपा संपादन करा. ते स्वतः तुम्हाला चतुर्थाश्रम दीक्षा देतील. आणि त्यांची सेवा करून मानव जन्माचे सार्थक करून घ्या. मनांतल्या संसाराच्या वासना काढून टाका.”

नारायण शास्त्री महाराजांच्या मनाचे समाधान झाले. गुरु महाराजांची आज्ञा घेऊन आपल्या गांवी ते परतले. कुठे चालले होते आणि कुठे बदलले! भाग्य संबंध बदलून टाकले गुरु महाराजांनी. संत महात्म्यांच्या संगतीचे हे फळ आहे.

पुढे त्यांना दोन मुली व एक मुलगा झाला. आणि पत्नी

निवर्तल्यावर महाराजांनी त्या मुलींची व्यवस्था आपल्या आप्तेष्टांकडे केली. आणि त्यांनी आता हा मार्ग निश्चित केला. आता संसार बंद. आता कांही करायचे नाही. मनापासून ठरले. कोल्हापूर क्षेत्रामध्ये महालक्ष्मीच्या मंदिरापासून कांही अंतरावर कात्यायनीदेवीचे स्थान आहे. तिथे आपली झोपडी बांधून महाराज राहाताहेत. रोज संध्याकाळच्या वेळेला नित्यकर्म वगैरे झाल्यानंतर भजन करायचे. आता भगवत् भजनाशिवाय दुसरे कांहीही करायचे नाही; हा मनाचा निश्चय झाला.

त्याच वेळेला इकडे गांवामध्ये एक ब्राह्मण महालक्ष्मीची उपासना करतो आहे. देवीचे पाठ करतो आहे. कांही त्याचे काम असेल. सकाम भक्ती त्याची चालू आहे. बरेच दिवस त्याची उपासना झाल्यानंतर एक दिवशी मध्यरात्री भगवती महालक्ष्मी त्याच्या समोर प्रगट झालेली आहे. “काय तुला पाहिजे तो वर मागून घे”, म्हणाली. काय दुर्दैव त्या ब्राह्मणाचे! ते तेज त्याच्या डोळ्याला सहन झाले नाही. आणि तो ब्राह्मण मूर्च्छित पडला. देवीने काय वर देऊ विचारल्यावर तो कांहीच बोलला नाही. आता इथे मध्यस्थ कोणी तरी पाहिजे. इकडे कात्यायनीच्या मंदिराजवळील झोपडीमध्ये महाराज त्यावेळी भजन करीत बसले होते. महालक्ष्मी त्या झोपडीच्या बाहेर उभी राहून “वर मागा, वर मागा” म्हणाली. एकदम महाराज सावध झाले. बाहेर आले. साष्टांग नमस्कार केला. त्यांना हे सगळे समजले. “आईसाहेब, मला वर देण्यासाठी कशाला आलात? त्या ब्राह्मणाची इच्छा पूर्ण करा. त्याच्यावर कृपा करा.”

महालक्ष्मी म्हणाली, “तुम्ही आमच्याबरोबर चला. त्या

ब्राह्मणाला सावध करा आणि विचारा त्याची काय इच्छा आहे.” आपल्याकडे देवी आली आहे, आपण अगोदर वर मागून घ्यावा वगैरे काहीच स्वार्थ महाराजांच्या मनांत नाही. इच्छा कांहीही नसणे हे संतांचे मुख्य लक्षण आहे. चांगली इच्छा म्हणजे सुद्धा शेवटी आग्रह होतो ना! आग्रह कसलाच नाही. चिंती असो द्यावे समाधान. झाल देवाच्या इच्छेने तर ठीक अशी संतांची वृत्ती असते. जगदंबेच्या बरोबर नारायण स्वामी महाराज मंदिरात आले. तो ब्राह्मण अद्यापि मूर्च्छितच पडलेला होता. त्याच्या जवळ जाऊन अंगावरून हात फिरवला. “उठा. देवी तुम्हाला वर वर देण्याकरता आली”, म्हणाले. सावध झाला ब्राह्मण. त्याला पाहिजे होता तो वर दिला जगन्मातेने. आणि नंतर म्हणाली, “शास्त्री महाराज तुम्ही आता कांही तरी वर मागून घ्या.” अगोदर या ब्राह्मणाचे काम झालेले आहे. “तुम्ही कांही तरी मागून घेतले पाहिजे.”

स्वामी महाराज म्हणाले, “आपले दर्शन झाले. आता यापेक्षा वेगळा काय वर मागणार? आपली इच्छा असेल तर एवढाच वर द्या. काशीक्षेत्रामध्ये आमच्या गुरु महाराजांनी जे आमचे पुढचे भवितव्य वर्णन केलेले आहे--साक्षात् नरसिंहसरस्वती दत्तात्रय स्वामी महाराज तुम्हाला संन्यासदीक्षा देऊन कृतार्थ करणार आहेत-- तो वर आपण द्या. गुरु महाराजांची इच्छा आपण पूर्ण करा. त्यापेक्षा आणखी कांही नको.”

प्रसन्न झाली भगवती लक्ष्मी देवी. आणि सांगितले, “तुम्ही आता वाडीला गेल्यानंतर पुन्हा कधीतरी इथे या. तुमचे भजन ऐकण्याची आमची इच्छा आहे.” महाराज काय एकटे बसून

भजन करायचे. परंतु तन्मय अवस्थेमध्ये भजन व्हायचे. देवीलासुध्दा ते ऐकण्याची इच्छा झाली. महाराज म्हणाले, “गुरुमहाराजांची आज्ञा मिळाली तर येईन.” भगवती गुप्त झाली. ईश्वरसाक्षात्कार हा त्यांना त्या अवस्थेमध्ये पूर्वीच झालेला आहे. सद्गुरू महाराजांची प्रत्यक्षभेट व्हायची होती अजून.

वाडी क्षेत्रामध्ये नारायण स्वामी महाराज येऊन राहिलेले आहेत. आपल्या उपाध्यायांच्या घरी राहिले. नरसिंह सरस्वती स्वामी महाराजांनी त्यांना दृष्टांत देऊन सांगितले, “तुमच्या दोन मुलींना इकडे घेऊन या. त्या मुलींना बिचाऱ्यांना आई नाही. तुमच्याजवळ राहाण्याचे समाधान तरी मिळेल.” महाराजांच्या आज्ञेप्रमाणे त्या दोन लहान मुलींना वाडीला घेऊन आले. पण महाराजांचा नित्य क्रम मात्र अखंड चालू आहे.

कृष्णा पंचगंगा संगमावर प्रातःकाली जाऊन स्नान करायचे. नरसिंह सरस्वती स्वामी महाराजांच्या मनोहर पादुकांवर पाणी घालायचे आणि गुरुचरित्राचे वाचन करायचे, वेदाध्ययन करायचे. स्वयंपाक करून मुलींना जेवायला घालायचे आपणही जेवायचे. संध्याकाळीही मुलींची सगळी व्यवस्था करायची. आपण कांही आहार घ्यायचा नाही. मुली जेवून निजल्यानंतर आपण आसन घालून बसायचे. आणि ध्यानाचा अभ्यास करायचा. सगुण निर्गुण स्वरूपाचे ध्यान चाललेले आहे. सगुण निर्गुण एकच आहे ही भावना आहे.

तुज सगुण म्हणू की निर्गुण रे ।

सगुण निर्गुण एकू गोविंदु रे ।

संतांचा हा निश्चय आहे त्यात भेद नाहीये. ध्यानात पुष्कळ वेळ जायचा. निद्रा नाही. आहार कमी झाल्यानंतर निद्राही कमी होते. अर्ध पोटी रहावे योगशास्त्रकार सांगतात. अर्धा आहार, एक चतुर्थांश पाणी आणि एक चतुर्थांश वायू असा आहार घेतल्यावर कशाला आळस येईल, निद्रा येईल?

एक दिवस त्यांनी खाली पादुकांजवळ जाऊन प्रार्थना केली, “काशीत गुरु महाराजांनी सांगितल्याप्रमाणे आपण आम्हाला संन्यास दीक्षा केव्हां देणार?” दत्तप्रभु म्हणाले, “त्याला अद्यापि अवकाश आहे.”

शास्त्राकार सांगतात मनाचा पूर्ण निग्रह झाल्याशिवाय संन्यास ध्यायचा नाही. आचार्य महाराजांचाही तोच सिद्धांत आहे. पांढरी वस्त्रे टाकून देऊन भगवी वस्त्र धारण केली म्हणजे संन्यास झाला असे नाही. पूर्ण वैराग्य मनामध्ये निर्माण झाले असले पाहिजे. संसाराची आठवणसुद्धा राहून उपयोग नाही.

याप्रमाणे कांही दिवस गेल्यावर पुन्हा दृष्टांत झाला. दत्तप्रभुंनी सांगितले, “तुमची संन्यासग्रहणाची वेळ जवळ आली आहे. काय तुमच्या सामान सुमानाची व्यवस्था करायची असेल ती करा.” नारायणस्वामींनी आपल्या उपाध्यायांना सर्व सामान देऊन टाकले. प्रत्यक्ष दत्तप्रभुंनी त्यांना संन्यासदीक्षा द्यावी हे त्यांचे केवढे भाग्य आहे! नित्याप्रमाणे पहाटे संगमावर स्नानाला गेले आणि नदीत बुडी मारल्यावर एकदम त्यांचा पाय सरकला म्हणता आणि नाका तोंडात पाणी जायला लागले. आपला जर आता मृत्यु आला तर गुरु महाराजांनी सांगितल्याप्रमाणे संन्यासदीक्षा घेणे राहून जाणार याचे त्यांना वाईट वाटू लागले.

एवढ्यात त्यांना एक विलक्षण दृष्य पाण्यात दिसले. एक मोठा मांडव घातलेला आहे. ब्राह्मणमंडळी वेदपठण करताहेत आणि दत्तप्रभु आसनावर बसले आहेत. नारायणस्वामींना कांही कळेच ना. कुठे आलो आपण? दत्तप्रभुंनी त्यांना सांगितले, “नारायण शास्त्री तुमची संन्यासदीक्षा घ्यायची वेळ आलेली आहे. तयारीत राहा असे तुम्हाला सांगितले होते. तो दिवस आज आला आहे. लवकर स्नान संध्या आटोपा. आणि इकडे या.” आणि नंतर त्यांना संन्यास देऊन तारक मंत्राचा उपदेश केलेला आहे. संन्यासधर्माचा उपदेश करून जाण्याची आज्ञा केली. आणि ते संबंध दृष्य नाहीसे झाले. आणि ज्या संगमावर ते स्नान करण्याकरता आले होते. तिथेच ते परत आलेले आहेत. नंतर गावात आले.

ह्यांची भगवी वस्त्रे, दंड, कमंडलू वगैरे पाहून गांवातली सर्व मंडळी तिथे आली. विचारू लागली. “काय स्वामी महाराज तुमचे कोण गुरुजी आहेत? तुम्हाला संन्यास कोणी दिला? काय खरे असेल ते सांगा. नाही तर तुम्हाला इथे आम्ही राहू देणार नाही.” हा एक प्रसंग आलेला आहे. आता त्यांनी काय प्रत्यक्ष गुरु महाराजांनी संन्यास दिला असे सांगायचे काय? गावांतल्या श्रद्धाळु मंडळींना ते पटेल. सर्वांच्या मनांत श्रद्धा असणे शक्य नाही. त्यांची हेटाळणीच करणार. काय गुरु महाराज संन्यास देतात काय? कलियुगामध्ये असे कधी झाले आहे काय असेच म्हणणार. नारायण स्वामी महाराज गप्प बसले. कांही भाषण केले नाही. गांवातल्या लोकांनी मंदिरात जाऊन देवावर पाणी घालायला बंदी घातली. तिथल्या विठ्ठल मंदिरात कोणी एक महंत होते त्यांनीही सर्व पुजाऱ्यांना सांगितले की नारायण स्वामी महाराज अशास्त्रीय

रीतीने संन्यास घेऊन आलेले आहेत त्यांना स्थान देऊ नका. ह्यांनी कांही भाषण केले नाही. तिथेच एका बाजूला राहिले. भिक्षा नाही कांही नाही. पण भजन करीत राहायचे.

रात्रीच्या वेळेला सद्गुरू महाराजांनी सर्वही पुजारी मंडळींच्या स्वप्नांत जाऊन विचारले, “काय चालवलय तुम्ही? कोणाचा अपमान करता? संन्यास त्यांना आम्ही दिलेला आहे. उद्या मुकाट्याने त्यांना भिक्षा करा. आणि मी जिथे राहातो तिथे त्यांना राहायला जागा करून द्या. त्यांचा अपमान करू नका.” असे स्वतः महाराजांनी प्रत्येक पुजाऱ्याला स्वप्नात जाऊन सांगितले. ते सगळे एकमेकांना हे स्वप्न सांगू लागले.

नारायण स्वामी महाराज आपले भजन करीत बसायचे. “तुझी चिंता त्यासी सर्व आहे.” त्या विठ्ठल मंदिरातल्या महंतांनी उत्सुकतेने खिडकीतून पाहिले, हे स्वामी महाराज दार बंद करून काय करताहेत. त्यांना असे दृष्य दिसले की नारायण स्वामी भजन करताहेत आणि त्यांच्यासमोर एक मोठा सिंह बसला आहे. त्यांनाही पश्चात्ताप झाला. तेही शरण आलेले आहेत. मग सर्वांनी नारायणस्वामींची भिक्षा केलेली आहे.

वाडीला असा नियम आहे की पहाटे पुजाऱ्याने मनोहर पादुकांची पूजा करण्यापूर्वी नारायण स्वामींच्या पादुकांची पूजा करायची. आपल्या भक्ताला एवढी योग्यता देवांनी दिली आहे. आपल्या आधी आपल्या भक्ताची पूजा करावी.

असे कांही दिवस गेल्यानंतर सद्गुरूंच्या आज्ञेने जगदंबेच्या इच्छेप्रमाणे नारायणस्वामी महाराज कोल्हापूर क्षेत्रामध्ये आलेले आहेत. तिला त्यांचे भजन ऐकायचे होते. मंदिराच्या पाठीमागे

पूर्वी नारायणस्वामींचा मठ होता. तिथे ते राहिले. पंचगंगा नदीवर पहाटे जाऊन स्नान करून यावे. छत्रपति राजे देवीच्या दर्शनाला आल्यावर दर्शन झाल्यावर नारायण स्वामींची विचारपूस करून येत. आणि संध्याकाळ झाल्यानंतर दोन आसने घालून ठेवलेली असायची. आणि नारायण स्वामी महाराज हे भजन करण्याकरता बसायचे. भजनाला सुरवात झाल्यावर एका आसनावर दत्त महाराज एका आसनावर भगवती देवीने येऊन बसावे. भक्ताचे भजन ऐकण्याकरता यावे. भक्ताच्या मनांत कांही अभिमान नाही. आपण भजन करतो म्हणून देव, देवी ऐकायला आलेली आहे. हा विचारच मनामध्ये नाही. बुद्धीला प्रेरणा करणारी ईश्वरशक्तीच आहे. मग आम्ही करतो' असे कसे म्हणायचे? ही त्यांची भावना आहे. पण त्यांचे कौतुक करावे हे देवालाही वाटते. रोज त्यांनी नारायण स्वामींचे भजन ऐकावे.

एकदा दत्तात्रेय महाराजांना देवीने सांगितले, इथून एक पांच सात कोसावर एक डोंगर आहे. त्या डोंगरावर अरण्य आहे. विजयादेवीचे मंदिर आहे. तिथे जाऊन तुम्ही दर्शन करून या. एवढेच सांगितले. काय काम वगैरे कांही सांगितले नाही. दुसरे दिवशी स्नान वगैरे आटोपून महाराज निघाले. पूर्वाश्रमीचे जे सासरे होते त्यांच्या गांवामध्ये त्या दिवशी मुक्काम केला. आणि संध्याकाळी त्या विजयादेवीचे मंदिर ज्या गांवाजवळ होते तिथे येऊन पोहोचले. महाराजांचा मुक्काम झाला.

दुसरे दिवशी भिक्षा वगैरे झाली आणि त्या दर्शनाला आता जायचे. ते मंदिर अरण्यातच आहे. कोणी तिथे त्यावेळी राहात नव्हते. निर्जन स्थळ होते. आणि प्रसिद्धी अशी होती एक मोठा

वाघ त्या ठिकाणी येऊन राहिलेला आहे. त्यामुळे घाबरून लोक एकटे दुकटे जायला घाबरत. गांवातल्या मंडळींनी ही परिस्थिती महाराजांना सांगितली. “तेव्हां आत्ता संध्याकाळी जाण्यापेक्षा उद्या सकाळी सर्व मिळून जाऊ, अग्निसुद्धा आपल्या बरोबर घेऊन जाऊ.” असें त्यांनी सुचवले. त्यावर महाराज म्हणाले, “आम्हाला आत्ताच जायचय. वाघ भित्रा असतो. तो उगीच कोणाला त्रास देत नाही. निघा आता” आणि दंड कमंडलु घेऊन निघाले. आपल्याला इथे कशाकरता पाठवलय हे त्यांना समजले. एका शिष्याला त्यांनी मोठी सुई, दहा बारा बिब्बे बरोबर घेण्यास सांगितले. पांच सहा वाजता त्या मंदिरात येऊन पोहोचले. शेकोटी करण्यासाठी शिष्यांना लाकडे आणायला सांगितली.

देवीच्या पुजाऱ्याने देवीच्या मंदिरातील दिव्यात तेल घातले आणि तो निघून गेला. सगळी मंडळी नित्याप्रमाणे भजन ऐकण्याकरता बसलेली आहेत. इतक्यात त्या भागात जो वाघ आलेला होता तो तिथे येऊन पोहोचला. नारायण-स्वामींच्या सांगण्याप्रमाणे तो तिथेच थांबला. या मंडळींना सांगितले, तुम्ही कांहीही भिऊ नका. भिण्याचे कांही कारण नाहीये. फक्त शांतपणे बसा. आणि थोड्याच वेळात भजन संपल्यावर त्या वाघाला आंत यायला सांगितले. त्याच्या पायामध्ये कांटा मोडला होता. त्याला फार क्लेश होत होते. लंगडत लंगडत तो वाघ महाराजांच्या जवळ येऊन बसला. त्याचा पाय महाराजांनी हातात घेतला.

शांत वृत्ती आहे. अहिंसा ज्याच्या मनामध्ये पूर्णपणे सिद्ध झालेली आहे त्याच्याजवळ येणाऱ्या कोणच्याही प्राण्याच्या मनामध्ये वैरभाव राहात नाही. वाघासारख्या क्रूर प्राण्याला बोलता